

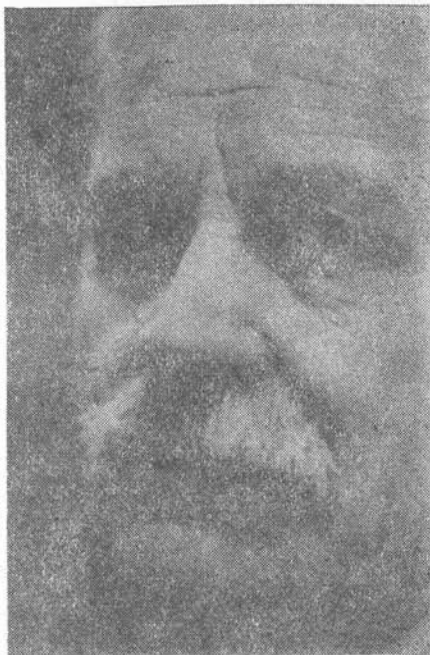
Veres Pétertől búcsúzunk

Nagyerdő fái dőlnek sorra. Veres Péterrel, a kortárrsal lettünk kevesebbek. Sírva fakadtunk a töréskor. Hetek telnek, hónapok, s tanulságokon vigasztalódunk, új sarjadásban bizakodunk. Ez a törvény, emberek vagyunk. Minél inkább távolodunk Tőle, annál érettebb gyümölcs emlékezősünkben az Ő embersége.

A Korunk régi munkatársára gondol, akihez a körülmények egybejárásának folytatás valamelyest hűtlen is lett, s csak a vég közeledtére, a hetvenedik életév betöltése alkalmából fordult vissza. Mi minden feltárandó szorul ebben a vonzásban, taszításban és újralátalkozásban! Lehet, az ő erényei és hibái, lehet, a mi értésünk és nemértésünk. Gaál Gábor a tollat (vagy inkább ceruzát) ragadó balmazújvárosi parasztot, a saját hazájában szóhoz alig jutó gondolkodót köszönti és bátorítja: szabadverseit, karcolatait hozza az 1930-as évek elején. Válságidő volt az, s a parasztíró lírája földhöz tapadt: „...kivert fogaink közül a megismert élet, az örök szenvedés, a fájdalom tiszta hangja sír fel.“ Ebből a szoros értelmű, költői áttétel nélkül őszinte vallomásból csirázik ki és kerekedik az életmű. Szemünk előtt lombosul a korszerű magyar valóságirodalom: szociográfiai szerkezettel, izes szókimondással, tényközlő alapossággal és közügyi távlatokkal. Maga Veres Péter szögezi le a népi írók jellemzők között a parasztsághoz: „...én pedig a tiszta logikáját, ösztönös élelslátását, a híres józan észjárását fejezem ki.“

Aki így szólt, nem zsiros civisekre gondolt, hanem milliókra, a Magyar Alföld verejtékező szegényparasztságára; nagybirtokok agrárproletariátusának adott hangot, s Dózsa-túzzal vonzódott az új kor lehetséges társadalomváltoztatója: a munkásság felé. Ez a tudatos parasztharcot a proletármozgalommal egybekötő szocialistaság emelte fel Veres Péter nevét, vele szélesült össznépivé a forradalmiság. Ő maga szerény és óvatos, de a növekvő hír, mely csizmás és nyakkendőlen jelkép-alakját körülvette, rokonszenvre és vállalós lelkesedésre lobbantotta a fiatal magyar értelmiséget. Péter bátyánk (majd bácsi) csapongóan kereső, semmit átrágás és belső meggyőződés nélkül el nem fogadó népiségével vált teljessé az antifasiszta tábor, az ő szálfá-alakja, irodalma, prófétai rétorsága kötötte össze a népi irodalmat s annak fogyasztóját, a népbarát értelmiséget a munkásság tiszta osztályvonalával.

A népiségben vállalt nemzetet: a fizikai és szellemi dolgozókat, s ezért tudott szembeállani az uszító burzsoá-nacionalizmus minden fajtájával. Ady és Móricz folytatója, még mélyebbről: immár a kasza és kapa mellől, s a szlávokkal, románokkal szövethető, német megszállás-ellenes öntudat ébresztője. Volt alkalmunk az ellenállás mozgalmában a mi Nagy Istvánunkkal, Asztalos Istvánunkkal, Kovács Györgyünkkel együtt felzárkózunk vele a második világháború alatt kommunisták és népiek közös arcvonalára.

A politikus Veres Péter a felszabadulás után a történelmileg olyannyira esedékes földosztás irányítója Magyarországon, s mint a debreceni, majd budapesti koalíciós kormány balszárnyához tartozó Nemzeti Parasztpárt vezére újjáépítési, majd honvédelmi miniszter. De: mindeme tisztjén túl az elmúlt negyedszázadban írásművészetét bontotta ki magasra-szélesre. Vallomása szerint az irodalom feladata „a történelmet mozgásában, a társadalmat fejlődésében, az egyes embert változásaiban ábrázolni, amint szenved és dolgozik, vívódik és lelkesedik... előremegy vagy hátrahőköl, egyszóval, ahogy éli a maga és magában a mindenki életét“. Ez az ars poetica igazolódik saját kor-átfogó regény- és novellatermésében — e negyedszázados bőség értékelésével maradtunk adósak a Korunk új folyamában. Nemcsak Veres Péter emlékének, hanem jőmagunknak is tartozunk a jóvátétellel: kiadni, bemutatni, le is fordítani életművét románra-németre, mindazt, amivel élő-valós, csorbítatlan emberségű szocializmusra nevelt alkotó népszolgálatban, szembeszállva akár a gyökérszakasztó elidegenülés, akár a távlatvesztő vidékiség veszélyével.

„...egy nép talpra állítása, világszintre emelése volt a gondja“ — mondotta a szocialista Magyarország nagy halottjáról Illyés Gyula a Kerepesi temetőben, mind a magyar, mind a világirodalom nevében. Mi, a szocialista Románia írói is fejet hajtunk Veres Péter maradandósága előtt.

BALOGH EDGÁR

Patócsi
Zsófia
szarkofágja
1583-ból

(Kolozsvári
Történeti
Múzeum)